

O CERCETARE ACRIBIOASĂ ÎN CÂMPUL FILOLOGIC

(RECENZIE LA VOLUMUL *LIMITE ȘI PROVOCĂRI*,
DE CONSTANTIN IVANOV)

Margareta CURTESCU

Doctor în filologie, cercetător științific coordonator

E-mail: mariaabramciuc@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0186-0224

Universitatea de Stat din Moldova

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

<https://ror.org/0475kvb92> (Chișinău)

ARIGOROUS INQUIRY INTO THE PHILOLOGICAL FIELD (REVIEW OF LIMITS AND CHALLENGES, BY CONSTANTIN IVANOV)

Semnatar al amplului eseu *Răul. Interpretări literare* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2022), Constantin Ivanov publică recent volumul *Limite și provocări* (Iași: Junimea, 2025, prefață de Constantin Dram), demonstrându-și angajarea consecventă în actul de valorificare a subiectelor din spațiul filologic. De astă dată, pe lângă dimensionarea maleficului în literatură, subiect din care a derivat investigația sa doctorală, în orizontul interpretativ al tânărului cercetător se regăsesc fenomene decupate din apariții recente în literatura română și în cea universală. Repartizate în patru compartimente, *Studii*, *Eseuri*, *Cronici* și *Recenzii*, comentariile textelor literare se circumscriu problematicii pe care autorul și-a axat activitatea în ultimii ani: efectele ironiei și autoironiei, ale parabolei și alegoriei în scrierile epice, manifestări ale relației verosimil-neverosimil în universul ficțional, particularități ale demersului religios, condiția individului într-o lume a post-umanului etc. Toate aceste subiecte se pretează unei finalități generale – explorarea în zonele imaginarului, de care Constantin Ivanov se apropie cu prudență, estimându-l atent și „traducându-l”, în termeni lizibili, lectorului neavizat. „În centrul acestui spectru tematic și imaginar al cercetării se află condiția umană cu infinitele ei dovezi de rezistență și semne de fragilitate, cedări și fracturări existențiale”, remarcă

Andrei Țurcanu într-o notă critică de pe coperta a patra a volumului. În acest sens, analizele implică opere aparținând unei diversități impresionante de autori, clasici și contemporani: Ion Creangă și Dionisie Areopagitul; Andrei Velea și Cormac McCarthy; Cosmin Perța și Valentina Șcerbani; Corin Braga și Nicolae Negru ș.a. Evaluarea discursului religios în eseurile „Problema răului în scrierile areopagitice” și „Limbajul religios și exprimarea libertății” îi imprimă demersului hermeneutic nuanțe inedite.

În volum, obiectivele investigaționale ale lui Constantin Ivanov sunt coroborate, în primul rând, cu inserția teoretică, ceea ce, în mod inerent, îi inoculează cercetării dimensiune științifică. Perspectivele poetică, semiotică, psihanalitică, antropologică etc., aplicate de autor în descifrarea operei literare, îi justifică raportul susținut cu scrierile esențiale din domeniu și, nu în ultimul rând, îi relevă consecvența cu care își perfectează propria condiție profesională. De exemplu, comentariile, pertinente și explicite, ale universurilor ficționale din romanele *Omulețul roșu* și *Dispariția*, semnate, respectiv, de Doina Ruști și Cosmin Perța și incluse în studiul „Ficțiuni parabolice: *Omulețul roșu* (Doina Ruști) și *Dispariția* (Cosmin Perța)”, sunt anticipate de incursiuni teoretice vizând valențele parabolice ale textului literar, formulă de la care se revendică ambele romane. În acest sens, traiectul critic este completat de pasaje cu relevanță teoretică, ca de exemplu: „Scriitura de tip parabolic nu redă lumea, adică nu e o reproducere fidelă a lumii, ci reflectă modul de-a fi al unei lumi cu întregul ei sistem de valori și paradigme comportamentale. Faptele și evenimentele se produc într-un timp ficțional și într-un spațiu al posibilului, chiar dacă este evidențiat un topos recognoscibil. Aceasta este doar o premisă, un mod, am putea spune jucăuș, de a lega povestea de un cronotop și a o plasa în zona verosimilității tocmai pentru a nu duce în derizoriu mesajul proiectat de instanța auctorială și pentru o posibilă acceptare a subiectului în ansamblu” (p. 32). Mai jos, în scopul de a motiva substraturile parabolice ale creațiilor literare comentate, interpretul include mai multe paranteze cu aspect teoretic, în care discută particularitățile parabolei și ale scriiturii parabolice, în special (v. pp. 33-36). Asemenea intervenții în demersul interpretativ propriu-zis au un rol clarificator, ghidându-l pe lectorul neinițiat prin universul ficțional și oferindu-i codul pentru înțelegerea semnificațiilor textuale. De altfel, și recenziile, și cronicile literare, în care, de obicei, primează comentariul critic și judecata de valoare, sunt construite pe matrici teoretice, avantajându-l pe cercetător în operația de sondare a universurilor ficționale și, respectiv, în cea de relevare a mesajelor artistice. Discutând despre dimensiunea onirică a romanului *Orașul promis*, de Valentina Șcerbani, Constantin Ivanov opinează că această componentă „îi conferă narațiunii, pe de o parte, rafinament estetic, iar pe de altă parte, menține o dominantă a misterului ce relevă lumea interioară a protagonistei. Astfel, ies la iveală temerile, conflictele nerezolvate, afectele traumatice, dar și un profund sentiment al vinovăției impregnat, în manieră kafkiană, în conștiința personajului” (p. 118). În același timp, observațiile sunt coroborate cu citate din operele unor teoreticieni, filozofi și esești notorii (Aristotel, Martin Heidegger,

Murray Krieger, Gaston Bachelard, Albert Camus, Umberto Eco, Matei Călinescu ș.a.).

Disocierile critice includ și trimiteri la creațiile lui Gogol, Bulgakov, Dostoievski sau ale altor scriitori celebri din literatura universală, ceea ce extinde și nuanțează traseul analitic. Integrarea în demersul interpretativ a unor asemenea paralele relevă dexteritatea lui Constantin Ivanov de a observa, în operele comentate, similitudini sau diferențe în raport cu situații sau personaje configurate în texte din alte literaturi. Comentariile referitoare la entitatea diabolică din povestea *Dănilă Prepeleac*, de Ion Creangă, îl conduc pe cercetător spre concluzia că, „Spre deosebire de imaginea unui diavol șiret și ager la minte, precum cea biblică și chiar imaginea diavolului din *Maestrul și Margareta*, la Creangă acesta manifestă un grad sporit de familiaritate” (p. 18). În *Omulețul roșu*, romanul Doinei Ruști, este identificată o schemă clasică de reprezentare a unei istorii eterne, „spusă de-atâtea ori omenirii, însă diferit, pe înțelesul omului modern. Este, de fapt, o rescriere postmodernă (în limbajul lumii tehnologizate) a aceluiași destin pe care l-au avut marii anahoreți, care au încetat a mai lupta cu vitregia acestei lumi, găsind desfătare în contemplarea universului” (p. 42). Paralelele converg spre numele unor personaje memorabile: Don Quijote, Zarathustra, Prințul Mâșkin.

Remarcăm, de asemenea, preferința autorului pentru sinteze, în volum regăsindu-se studiile „Ironie și autoironie în proza română din Basarabia de după 1990” și „Proza onirică sau miza universului imaginar”, în care sunt radiografiate fenomene literare ample. Evidentă este și rigurozitatea cu care Constantin Ivanov își construiește demersul analitic, tehnicile aplicate gravitând în jurul principiilor clasice de organizare a acestuia: expunerea tramei, explicarea particularităților compoziționale ale textului comentat, decodificarea spațiului conotațional, a sistemelor imagistice, a personajelor, explicarea regimului stilistic etc. Astfel, fiecare text din acest volum este structurat acribios, palierele interpretative delimitându-se clar, ceea ce denunță o manieră disociativă proprie, dar și intenția comentatorului de a-l transpune pe lector în interiorul operei literare, de a-i releva, într-o formulă limpede, sensurile cele mai profunde.

Fundamentarea teoretică a afirmațiilor, decodarea minuțioasă a universului ficțional, predispozițiile pentru reflecția filozofică, stăpânirea terminologiei științifice și a unui limbaj conform actului critic – aceste și alte calități întregesc imaginea de cercetător a lui Constantin Ivanov, o voce care se afirmă tot mai pregnant în spațiul criticii academice și al eseisticii românești.